

Türkiye’de Çocuk Hakları Politikalarının Ulusal Mevzuattaki Temsili

TUĞBA CANBULUT¹

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geliş Tarihi : 05/05/2025

Makale Kabul Tarihi : 21/11/2025

Anahtar Kelimeler:

Çocuk hakları, ulusal mevzuat, stratejik belgeler, içerik analizi.

ÖZET

Bu çalışma, Türkiye’nin çocuk hakları gündeminin stratejik belgeler ve ulusal mevzuat aracılığıyla nasıl şekillendiğini tartışmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın temelinde, Türkiye’nin 2023–2028 Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı ile çocuk haklarıyla ilişkilendirilen 27 ulusal yasal düzenlemenin içerik analizi yer almaktadır. Türkiye’nin çocuk hakları politikalarının evrensel normlarla nasıl örtüştüğü ve yerel dinamikler ışığında nasıl şekillendiği değerlendirilmiştir. Çocuk hakları, yalnızca hukuki normlarla değil, kültürel, sosyal ve ekonomik bağlamda da yeniden ele alınmış, yerel ihtiyaçlara göre esnek bir çocuk hakları politikası gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca, Türkiye’deki toplumsal normların, çocukların hak temelli bir özne olarak kabul edilmesini sınırladığı ve bunun çocuk hakları politikalarını nasıl etkilediği tartışılmıştır. Çalışma, çocuk hakları söyleminin Türk hukuk sistemine ne ölçüde dahil edilebileceğini ve sivil toplumun bu alandaki rolünü ele almıştır.

The Representation of Child Rights Policies in Turkey’s National Legislation

ARTICLE INFORMATION

Submission Date : 05/05/2025

Accepted Date : 21/11/2025

Keywords:

Child rights, national legislation, strategic documents, content analysis.

ABSTRACT

This study aims to explore how Turkey’s child rights agenda has been shaped through strategic documents and national legislation. The study’s basis involves a content analysis of Turkey’s 2023–2028 Child Rights Strategy Document and Action Plan, alongside 27 national legal regulations related to child rights. The study evaluates how Turkey’s child rights policies align with universal norms and how they are shaped in light of local dynamics. Child rights have been re-examined not only through legal norms but also within cultural, social, and economic contexts, emphasizing the need for a flexible child rights policy that addresses local needs. Additionally, the study discusses how societal norms in Turkey limit the recognition of children as rights-bearing subjects, and how this affects child rights policies. The study also addresses the integration of child rights discourse within the Turkish legal framework and the involvement of civil society in this context.

¹ Arş. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sosyal Hizmet Bölümü, Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye, ORCID ID: [0000-0002-0055-1684](https://orcid.org/0000-0002-0055-1684), tugba.canbulut@iuc.edu.tr

1. Giriş

Çocuk hakları, uluslararası hukuk normlarıyla şekillenen ve devletlerin iç hukuk sistemlerine entegrasyonu bağlamında farklı düzeylerde yorumlanan bir insan hakları alanıdır. Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) başta olmak üzere, çocukların hak temelli olarak korunması ve desteklenmesi yönünde birçok normatif taahhüt bulunmakta ancak bu taahhütlerin ulusal politika belgeleri ve yasal düzenlemeler aracılığıyla gündemleştirilmesi, uygulamada belirleyici rol oynamaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'nin çocuk hakları gündeminin stratejik belgeler ve ulusal mevzuat aracılığıyla ne ölçüde "çocuk hakları odaklı" bir çerçevede kurulduğunu tartışmaktır. Bu bağlamda, 2023–2028 Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı hem bir politika belgesi hem de çocuk haklarının kurumsal ve yasal düzeyde nasıl ele alındığını gösteren temel bir çerçeve sunmaktadır. Çalışmada öncelikle bu belgeye yönelik içerik analizi gerçekleştirilmiş, ardından söz konusu belgede yer verilen ve çocuk haklarıyla ilişkilendirilen 27 ulusal yasal düzenleme aynı yöntemle analiz edilmiştir. Böylece, Türkiye'nin çocuk haklarına ilişkin söylem ve uygulama düzeyinde ne tür bir yaklaşım benimsediği, hak temelli bir perspektifin mevzuat ve strateji belgeleri aracılığıyla ne ölçüde kurumsallaştırılabildiği tartışılmıştır. Bu analiz, yalnızca çocuk haklarının ulusal gündemdeki yerini değerlendirmekle kalmamakta, aynı zamanda çocuk hakları söyleminin Türk hukuk sistemine yapısal olarak dahil edilip edilemeyeceği sorusunu da tartışmaya açmaktadır.

1.1 Çocuk Hakları Alan Yazınında Değerlendirilen Temalar

1989 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin (ÇHS) kabulüyle çocuk hakları, uluslararası hukukta tanınan ve bağlayıcılığı olan bir alan haline gelmiştir. Bu gelişim, çocukların yalnızca korunması gereken bireyler değil, aynı zamanda hak sahibi özneler olarak kabul edilmesini sağlamış ve çocuk hakları literatüründe önemli bir paradigma değişikliğine yol açmıştır. Çocuk hakları alanındaki araştırmalar, hak temelli yaklaşımların öne çıktığı ve çocukların karar alma süreçlerine aktif katılımının savunulduğu bir dönemi işaret etmektedir. Bu literatür, çocukların yalnızca korunması değil, aynı zamanda hakları doğrultusunda kararlar alabilmesi için etkin bir katılım hakkının da gerekli olduğunu vurgulamaktadır.

Laura Lundy'nin geliştirdiği dört bileşenli model, çocukların karar alma süreçlerine etkin biçimde katılımını sağlamak için yalnızca görüş beyan etmelerinin değil, bu görüşlerin dinlenip kararlar üzerinde etkili olmasının zorunlu olduğunu savunur. Lundy'nin modelinin sunduğu perspektif, çocuk hakları söyleminin sadece normatif değil yapısal düzeyde de uygulanabilirliğini göstermektedir (Lundy, 2007).

Çocuk hakları literatürü, evrensel normlarla tanımlanan bu hakların yerel hukuk sistemleriyle etkileşimini de ele almaktadır. Çocuk haklarının farklı kültürel ve hukuki bağlamlarda nasıl şekillendiği üzerine yapılan çalışmalar, bu hakların evrensel olmasına rağmen yerel normatif düzenlerle nasıl etkileşime girdiğini ve farklı coğrafyalarda çocukların haklarının nasıl yansıtıldığını ortaya koymaktadır (Corradi & Desmet, 2015). Bunun yanı sıra, çocuk haklarının eğitimle entegrasyonu da önemli bir tartışma alanı oluşturmıştır. Erken çocukluk eğitimi bağlamında çocuk hakları pedagojisinin nasıl şekillendiği, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin eğitim politikalarına nasıl entegre edilebileceği üzerine yapılan çalışmalar, eğitimde hak temelli bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktadır (Cole-Albäck, 2020).

Dijitalleşmenin etkisiyle birlikte, çocukların çevrimiçi ortamda karşılaştığı riskler ve dijital verilerinin korunması gibi yeni hak alanları da günümüzde literatürde daha fazla yer bulmaktadır. Dijital toplumda çocuk haklarının korunması, çocukların çevrimiçi ortamda maruz kaldıkları tehlikelere karşı bir hak temelli güvenlik yaklaşımının benimsenmesini gerekli kılmaktadır (Schelenz, Stapf, & Heesen, 2023). Aynı zamanda, büyük veri çağında çocukların dijital verilerinin etik kullanımı üzerine yapılan çalışmalar, dijitalleşen dünyada çocuk haklarının korunmasına yönelik önemli tartışmalar sunmaktadır (Berman & Albright, 2017).

Çocukların emek süreçlerindeki yerini ele alan çalışmalar da literatürün önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Çocuk emeği, özellikle Küresel Güney bağlamında hem bir hak meselesi hem de ekonomik bir sorunsal olarak tartışılmaktadır. Çocukların çalışma yaşamına katılımına dair literatür, bu sürecin sadece ekonomik değil, aynı zamanda politik bir hak meselesi olarak ele alınmasını savunmaktadır (Lui, 2021).

Son olarak, çocukların araştırma süreçlerine katılımı ve bu süreçlerde karşılaşılan etik zorluklar üzerine yapılan çalışmalar çocukların sadece araştırma nesnesi değil bilgi üretiminde aktif rol alan özneler olarak görülmesi gerektiğini savunmaktadır (Bakhtiar vd., 2023). Çocuk hakları literatüründeki bu genişlemeler, çocukların hem ulusal hem de uluslararası düzeyde hak temelli bir yaklaşım çerçevesinde daha fazla yer bulmalarını sağlamak adına önemli katkılar sunmaktadır. Jayati (2020), çocuk koruma yasalarının çocuk haklarının gerçekleştirilmesindeki rolünü incelemiş ve Endonezya örneği üzerinden, yasal düzenlemelerin çocuk haklarının korunmasındaki önemini vurgulamıştır. Ayrıca, Reynaert ve arkadaşları (2009), çocuk hakları literatürünün gelişiminde önemli bir dönüm noktası oluşturmuş, Sözleşme'nin kabulünden sonra çocuk hakları tartışmalarının bireysel otonomi, aile içi ilişkiler ve küresel haklar politikaları ekseninde nasıl yeniden şekillendiğini ele almıştır. Bu çalışma, çocuk haklarının politik metinlerde nasıl temsil edildiği ve uygulandığı sorularına kuramsal bir temel sunmaktadır.

1.2 Türkiye’de Çocuk Haklarının Hukuki ve Disiplinlerarası Bağlamda Değerlendirilmesi

Türkiye, 1995 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’yi (BM-ÇHS) onaylayarak çocuk haklarının korunmasına yönelik yasal ve kurumsal reformlara hız vermiştir. Bu süreçte çocuk haklarının çok boyutlu doğası, farklı disiplinlerin katkısını gerektirmekte; ancak bu katkılarının bütüncül entegrasyonu çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır.

Çocuk haklarının ulusal mevzuata entegrasyonu, yalnızca sosyal politika perspektifinden değil, aynı zamanda anayasa hukuku, idare hukuku ve insan hakları hukuku disiplinleri üzerinden de ele alınmalıdır. Türk hukuk literatüründe çocuk haklarının anayasal güvence kapsamı, çocuğun üstün yararının yorumlanması ve hak temelli kamu politikalarına dönüştürülmesi konularında geniş bir tartışma alanı bulunmaktadır (Akyüz, 2000; Ekinci, 2020; Tanör & Yüzbaşıoğlu, 2019; Gözler, 2022). Özellikle çocuk haklarının uygulanabilirliği konusunda hukukçular ile sosyal hizmet uzmanlarının ortak çalışmaları, normatif metinlerin pratikte nasıl işlediğini anlamak açısından önem taşımaktadır.

Çocuk haklarına ilişkin belgelerin hazırlanmasında eğitim, hukuk, sağlık, sosyal hizmet ve psikoloji gibi farklı alanlardan gelen uzman görüşlerinin entegrasyonu, koordinasyon eksikliği nedeniyle sınırlı kalmaktadır (Panagiotopoulos et al., 2024). Özellikle “çocuğun üstün yararı” kavramı konusunda ortak bir anlayışın eksikliği, belgelerin tutarlılığını ve uygulanabilirliğini zayıflatmaktadır. Öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik bilgi düzeylerindeki farklılıklar da uygulamada tutarsızlıklara yol açmaktadır (Yılmaz Bolat vd., 2024; Kılıç & Öztürk, 2018). Ayrıca çocukların karar verme yeterliliği gibi konularda disiplinler arası etik ve pratik yaklaşımlar geliştirilmesi gerekmektedir (Riddell & Tisdall, 2021).

1.3 Türk Hukukunda Çocuk Haklarının Korunması

1979 yılında kurulan çocuk mahkemeleri ve 2005 tarihli Çocuk Koruma Kanunu, çocukların adalet sistemindeki ihtiyaçlarını gözetken özel bir yargı mekanizması sunmaktadır (Ziyalar & Çalici, 2016; Çiçek, 2014). Buna karşın alternatif yaptırımların uygulanmasında ve denetimli serbestlik sisteminde önemli eksiklikler sürmektedir. Çocuk Koruma Kanunu’nun uygulanmasında karşılaşılan sorunlar, hukuk literatüründe de tartışılmış, çocuk yargısında fail ve mağdur haklarının dengesine ilişkin yorumlar farklılaşmıştır (Öztürk, 2017; Gökcan, 2019). Bu tartışmalar, Türkiye’de çocuk adalet sisteminin yalnızca cezai değil aynı zamanda hak temelli bir yeniden yapılandırma ihtiyacına işaret etmektedir.

İstismar ve ihmalden korumaya yönelik Çocuk İzlem Merkezleri ve üniversite hastanelerindeki çocuk koruma merkezleri, çocuk istismarı ve ihmeline karşı disiplinlerarası müdahale sağlamaktadır

(Akco vd., 2013). Ancak bakanlıklar arası koordinasyon eksikliği, bu yapıların etkisini sınırlamaktadır. Eğitim ve katılım hakları bağlamında Okul öncesi eğitim programları çocukların gelişim ve katılım haklarını desteklese de korunma hakları yeterince yer bulamamaktadır (Batur Musaoğlu & Haktanır, 2012). Disiplin yönetmelikleri ise öğrencilerin ifade özgürlüğünü kısıtlayabilmekte ve katılım hakkı öğretmenlerin tutumuna göre değişiklik göstermektedir (Taşkın, 2014). Terörle Mücadele Kanunu'nun Kürt çocuklara orantısız şekilde uygulanması gibi örnekler, bazı çocuk gruplarının sistematik olarak koruma dışında bırakıldığını göstermektedir (Hürman, 2021). Türkiye sağlık sistemi, çocukların sağlık hizmetlerine erişimini yasal güvence altına almıştır. Ancak çocukların rızasının alınması, istismar bildirim yükümlülüğü gibi konularda sağlık çalışanlarının rollerine ilişkin standartlar halen geliştirilme aşamasındadır (Yigitbaş & Top, 2020). Türk hukuk sisteminde çocuk haklarının kurumsallaşma düzeyine ilişkin güncel tartışmalar, özellikle insan hakları hukukunun içtihat etkisi ve Anayasa Mahkemesi kararlarının çocuk lehine yorumlanması bağlamında yoğunlaşmaktadır (Aydın, 2021; Kaboğlu, 2022). Bu içtihatlar, çocuğun üstün yararı ilkesinin sadece mevzuatta değil yargısal uygulamalarda da hayata geçirilmesinin önünü açmaktadır.

1.4 Politika Metinlerine İçerik Analizi Uygulamanın Önemi ve Ulusal Politikaların Uluslararası Belgelerle İlişkisi

Politika metinleri, devletin sosyal sorunlara yönelik yaklaşımını, önceliklerini ve müdahale stratejilerini somutlaştıran belgelerdir. İçerik analizi, bu metinlerin yalnızca biçimsel içeriğini değil, dilsel tercihler, ideolojik yönelimler ve kurumsal ön kabulleri de açığa çıkarmayı sağlar (Fairclough, 2003; Wodak & Meyer, 2015). Özellikle çocuk hakları gibi kırılgan grupları ilgilendiren alanlarda, içerik analizi çocuğun nasıl konumlandırıldığını, hangi hakların vurgulandığını ya da göz ardı edildiğini değerlendirmeye olanak tanır (Lansdown, 2011). İçerik analizi, metinlerin söylemsel boyutlarını da ortaya koyar ve eleştirel söylem analiziyle birlikte kullanıldığında, politikaların ideolojik temellerini, güç ilişkilerini ve dışlayıcı yapıları görünür kılar (vanDijk, 1993; Bacchi, 2009). Çocuk politikalarına dair belgelerde, çocuğun “korunması gereken” bir varlık mı yoksa “hak sahibi bir özne” olarak mı tanımlandığı, politika üreticilerinin çocukluk anlayışını yansıtan önemli bir göstergedir (James & Prout, 1997). Ayrıca, içerik analizi, ulusal politika belgelerinin uluslararası hukuka ne derece uyumlu olduğunu da değerlendirir, örneğin Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne ve çocukların katılım hakkına ne ölçüde saygı gösterildiğini analiz eder (UNICEF, 2007). Bu tür analizler, yalnızca akademik bilgi üretiminin ötesine geçer; aynı zamanda çocuk odaklı savunuculuk, politika reformu ve hak temelli uygulamaların geliştirilmesi için güçlü bir araçtır. Türkiye'deki çocuk hakları politikalarında, sıkça “korunması gereken” bir çocuk anlayışının öne çıktığı, çocuğun hak sahibi bir birey olarak tanımlanmadığı ya da bu tanımın uygulamaya yansımada gözlemlenmektedir (Çelik, 2012; Koçer, 2018). İçerik analizi, bu metinlerin sadece içeriğini değil, aynı zamanda dilin ve söylemlerin nasıl bir çocukluk anlayışını yeniden ürettiğini ortaya koyar (Gökçe, 2006; Bilgin, 2007).

1.5 Ulusal Politika Metinlerinin Kaynak Aldığı Uluslararası Belgelerin İncelenmesinin Önemi

Ulusal politika metinleri çoğu zaman, doğrudan veya dolaylı olarak, uluslararası sözleşmeler ve bildirgelerden beslenir. Çocuk haklarına dair ulusal belgelerin uluslararası normlarla ne kadar uyumlu olduğunu belirlemek, bu metinlerin hak temelli olup olmadığını anlamak açısından kritik öneme sahiptir (Lundy, 2007; UNICEF, 2007). Bu tür belgelerdeki ilkeler, devletlerin çocukları yalnızca korunması gereken bireyler olarak değil, katılım hakkına sahip özneler olarak tanımasını gerektirir. Ancak ulusal metinler, çoğu zaman bu ilkelere yüzeysel biçimde atıfta bulunur ve uygulamada hak temelli yaklaşımdan ziyade korumacı anlayışlar öne çıkar (Ennew, 2002; Veerman, 2010). Türkiye'de, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne atıfta bulunulmakla birlikte, özellikle çocuğun yüksek yararı, katılım hakkı ve ayrımcılık yasağı ilkelerinin metinlere tam anlamıyla yansıtılmadığı görülmektedir (Akyüz, 2000; Ekinci, 2020).

Ulusal politika metinlerinin içerik analizi yalnızca metinlerin ne söylediğini değil neyi eksik söylediğini, neyi çarpıttığını ya da hangi ilkeleri sistematik olarak dışladığını ortaya koyar. Bu tür bir

analiz, çocuk hakları gibi evrensel bir alanda ulusal uygulamaların izlenmesi ve dönüştürülmesi açısından temel öneme sahiptir.

2. Yöntem

Bu çalışmada, nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve veri çözümlemesinde içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. İçerik analizi, metinlerdeki açık ve örtük anlamları sistemli, dikkatli ve tekrarlanabilir bir biçimde incelemeye olanak tanıyan güçlü bir analiz aracıdır (Krippendorff, 2018). Özellikle politika metinleri gibi çok katmanlı, sembolik ve yoruma açık belgelerde bu yöntem, yalnızca sözcüklerin ve ifadelerin değil, aynı zamanda metnin toplumsal ve ideolojik bağlamdaki etkilerinin anlaşılmasına da katkı sağlar (Krippendorff, 2018). İçerik analizi, metinlerin ardındaki düşünce yapısını, dilsel yapıları ve söylemsel içerikleri derinlemesine çözümleyebilme kapasitesine sahiptir (Weber, 1990).

Modern içerik analizi, yalnızca nicel verilerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda nitel yaklaşımları da kapsar. Bu yönüyle, metinlerdeki semboller, anlam katmanları ve toplumsal bağlam, analiz sürecinin önemli bileşenleri arasında yer alır. Bowen (2009), belge analizine dair sunduğu sistematik çerçeve ile içerik analizinin araştırma sürecindeki rolünü pekiştirmiştir. Bowen'a göre, belge analizi yalnızca veriye ulaşma yöntemi olarak değil, aynı zamanda belgelerin tarihsel, toplumsal ve bağlamsal katmanlarının açığa çıkarıldığı yorumlayıcı bir süreçtir. Bu yaklaşım, metinlerin yüzeyine çıkarılan anlamların ötesinde, metinlerin daha geniş toplumsal ve kültürel bağlamlarını anlamaya yönelik derinlemesine bir çözümleme imkânı sunar.

Yine, Yanow (2000), içerik analizini yorumlayıcı bir süreç olarak ele alır ve politika belgelerinin teknik metinler olarak değil, kültürel ürünler olarak görülmesi gerektiğini vurgular. Bu bağlamda, politika metinleri sadece içerik açısından değil, aynı zamanda üretildikleri toplumsal bağlam, hedef kitleleri ve oluşturmaya çalıştıkları söylem çerçevesinde de incelenmelidir. Bu yaklaşım, metinlerin dilsel yapılarından daha fazlasını keşfetmeye olanak tanır; metinlerin nasıl bir toplumsal anlam ve değer taşıdığına dair derinlemesine bir analiz yapmayı mümkün kılar.

Araştırma, doküman incelemesine dayalı betimsel niteliktedir. Analiz edilen veriler, Türkiye'nin çocuk hakları politikalarına yön veren stratejik ve yasal belgelerden oluşmaktadır. Bu kapsamda incelenen toplam 28 belge iki grupta toplanmıştır:

1. 2023–2028 Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı
2. Bu belgede doğrudan referans verilen ve çocuk haklarıyla ilişkilendirilen 27 ulusal yasal düzenleme (kanunlar ve yönetmelikler)

Belge seçimi şu ölçütlere dayalı olarak gerçekleştirilmiştir:

- Türkiye Cumhuriyeti devlet kurumları tarafından yayımlanmış olması
- Stratejik politika belgesi veya normatif yasal düzenleme niteliği taşıması
- Çocuk hakları ile ilgili açık referanslar ya da tanımlar içermesi
- 2023–2028 Strateji Belgesi kapsamında öncelikli olarak belirlenmiş olması

Bu seçim süreci, amaçlı örnekleme yöntemi doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Böylelikle, Türkiye'nin ulusal çocuk hakları gündemini oluşturan merkezi belgeler üzerinden derinlemesine analiz yapılması hedeflenmiştir.

Veri çözümleme süreci, betimsel ve yorumlayıcı içerik analizine dayanmaktadır. Öncelikle tüm belgeler sistematik biçimde okunmuş, ardından tematik kodlama gerçekleştirilmiştir. Kodlama süreci hem önsel (dedüktif) hem de tümevarımsal (indüktif) olarak yürütülmüştür. Kodlama temaları üç ana kategori altında yapılandırılmıştır:

1. Tanım ve Kavramsal Tutarlılık – “çocuk” kavramının yasalar içinde nasıl tanımlandığı ve bu tanımlar arasında birbiriyle uyumlu olup olmadığı incelenmiştir.
2. Hak Odaklılık ve Söylem Analizi – metinlerde çocuğun özne ya da nesne olarak konumlanıp konumlanmadığı; hak temelli ya da korumacı yaklaşımın baskınlığı sorgulanmıştır.
3. Uluslararası Normlarla Uyum – incelenen belgeler, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme başta olmak üzere uluslararası standartlarla karşılaştırılmıştır.

Ayrıca analiz sürecinde, çocukların yaş, cinsiyet, engellilik durumu veya etnik kimlik gibi farklılıklara göre nasıl ele alındığı; ayrımcılığa yol açabilecek ifadelerin olup olmadığı da değerlendirilmiştir.

Araştırmanın geçerli ve güvenilir olmasını sağlamak amacıyla aşağıdaki hususlara dikkat edilmiştir:

- Belgeler yalnızca resmî ve kamuya açık kaynaklardan (örneğin Resmî Gazete, Bakanlık yayınları) temin edilmiştir.
- Kodlama süreci boyunca literatür destekli bir kod ağacı geliştirilmiş ve temalar bu çerçevede belirlenmiştir.
- Yorumlayıcı analiz yapılırken, araştırmacının öznelliğini sınırlamak amacıyla doğrudan alıntılarla örneklendirme yapılmıştır.
- Ön analiz sonrasında kodlar ve temalar, ikinci bir değerlendirme süreciyle gözden geçirilerek tutarlılık sağlanmıştır.

Çalışma kapsamında incelenen belgeler, Türkiye'nin çocuk hakları politikalarının resmi belgeleri olarak kabul edilen çeşitli strateji metinleri, yasal düzenlemeler ve eylem planlarını içermektedir. Belgelerin içerik analizi, çocuk haklarıyla ilgili retorik ve ideolojik yönelimleri, dilsel tercihleri ve toplumsal bağlamdaki yansımaları açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Türkiye'deki çocuk hakları politikalarının hangi hakları ön plana çıkardığı, hangi hakların göz ardı edildiği veya ihmal edildiği gibi sorulara yanıt aranmaktadır. Ayrıca, bu belgelerin Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) ve diğer uluslararası yükümlülüklerle uyumunun ne derece sağlandığı da incelenmiştir. Bu bağlamda içerik analizi aracılığıyla, bu belgelerde çocuk haklarının nasıl tanımlandığı, çocuğun toplumsal konumu ve çocuk hakları anlayışının hangi ideolojik çerçeveler içinde şekillendiği değerlendirilecektir. Çalışmanın nihai amacı, bu belgelerdeki çocuk hakları politikalarının yapısal ve söylemsel boyutlarını anlamak ve bu anlayışın Türkiye'deki çocuk hakları politikalarına nasıl yansıdığını sorgulamaktır.

3. Bulgular

Çalışmanın bulguları iki aşamalıdır. İlk aşama, “Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023–2028)” belgesinde yer alan temel öncelikler, stratejik amaçlar, hedefler ve faaliyet alanlarını değerlendirmekte ve belgeyi çocuk hakları açısından ele almaktadır.

Belgede çocuk haklarının korunmasına ilişkin aşağıdaki beş stratejik öncelik alanı belirlenmiştir: Çocuk adalet sisteminin güçlendirilmesi, çocuğun şiddetten korunması, çocuğun katılım hakkının güçlendirilmesi, savunmasız surumdaki çocukların desteklenmesi, kurumsal yapı ve koordinasyonun güçlendirilmesi. Bu öncelikler, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Anayasa, ulusal mevzuat ve uluslararası standartlar çerçevesinde şekillendirilmiştir.

Çocuk adalet sisteminin güçlendirilmesindeki hedef, çocuk dostu adli süreçlerin yaygınlaştırılmasıdır. Bu bağlamda adalet mekanizmalarında çalışan personelin çocuk hakları konusunda eğitilmesi öngörülmektedir. Çocuğun şiddetten korunmasındaki hedef şiddeti önleyici

mekanizmaların güçlendirilmesidir. Risk altında olan çocukların erken tespiti için izleme sistemlerinin geliştirilmesi planlanmaktadır. Katılım hakkı bağlamındaki hedef, çocukların karar alma süreçlerine katılımının artırılmasıdır. Ancak bu hak yalnızca “danışma” düzeyinde ele alınmıştır. Gerçek bir güç paylaşımı veya karar mekanizmalarında çocuğun etkili katılımına dair somut hedefler bulunmamaktadır. Çocuk meclislerinin karar alma süreçlerindeki yetki düzeyi, katılımın niteliği ve izlenebilirliği gibi kriterlere metinde yer verilmemesi, bu hedefin uygulanabilirliğini sınırlamaktadır.

Savunmasız durumdaki çocuklar kapsamındaki hedef, sokakta çalışan/yaşayan çocuklar, engelli çocuklar, göçmen çocuklar gibi grupların korunmasıdır ve burada kapı sosyal hizmete açılmaktadır. Kurumsal yapı ve koordinasyondaki hedef, çocuk hakları izleme ve değerlendirme sistemlerinin oluşturulmasıdır. Yerel yönetimler arasında koordinasyonun güçlendirilmesi planlanmaktadır. Belgedeki stratejik planlama, veriye dayalı karar alma, çocuk görüşünün alınması, yerel ve ulusal iş birliği, sürdürülebilirlik gibi ilkeleri temel almaktadır.

Ulusal politika metinlerine yönelik içerik analizinin, bu belgelerin uluslararası normatif çerçeveye olan ilişkisini de içerecek şekilde genişletilmesi, sadece metinlerin ne söylediğini değil, neyi eksik söylediğini, neyi çarpıttığını veya hangi ilkeleri sistematik olarak dışladığını da ortaya koyar. Bu yaklaşım, çocuk hakları gibi evrensel bir alanda ulusal uygulamaların izlenmesi ve dönüştürülmesi açısından temel öneme sahiptir. Tablo 1’de çalışmanın ilk aşaması olarak incelenen Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planının karşılaştırmalı içeriği yer almaktadır.

Tablo 1. Uluslararası Çocuk Hakları İlkeleri ile Ulusal Politika Belgeleri Arasındaki Uyum

Uluslararası İlke / CRC Maddesi	Ulusal Belgede Yansıması	Değerlendirme
Madde 12 – Katılım hakkı	Çocukların görüşlerine başvurulması planlanmaktadır.	Katılım hakkı, çocuğun karar alma süreçlerine etkisiyle değil, sadece “danışma” düzeyinde ele alınmıştır. Gerçek bir güç paylaşımı ya da karar alma mekanizmalarına etkisi öngörülmemektedir. Bir diğer deyişle belgeye daha yakından bakıldığında, katılım hakkının içeriği oldukça sınırlı kalmaktadır. BM-ÇHS’nin 12. maddesi, çocuğun yalnızca dinlenmesini değil, görüşlerinin karar süreçlerine etkin katılım sağlayacak şekilde değerlendirilmesini şart koşar. Oysa Türkiye Strateji Belgesi’nde bu hak, çoğunlukla “danışma” düzeyinde ele alınmakta ve sembolik bir niteliğe indirgenmektedir. Katılım, karar alma mekanizmalarının parçası olmaktan ziyade, proje ya da faaliyet bazlı geri bildirim alma anlamında kullanılmıştır. Bu bağlamda, çocukların sistematik olarak okul yönetimine, yerel yönetimlere veya kamu politikası süreçlerine dahil edilmesini sağlayacak yapısal mekanizmalar eksiktir. Ayrıca katılım hakkına ilişkin izleme, değerlendirme veya sonuçların politika üretimine etkisi hakkında somut bir gösterge bulunmamaktadır. Strateji belgesinde “çocuk görüşü” alınmasından bahsedilmekte ancak bu görüşlerin karar süreçlerini ne ölçüde etkilediği veya dikkate alındığına dair veri sunulmamaktadır. Bu durum, çocukların özne olarak tanınmasında ciddi bir eksikliklerdir.
Madde 2 – Ayrımcılık yasağı	Dezavantajlı çocuklar desteklenecektir.	Ayrımcılıkla mücadele ilkesi, genellikle “dezavantajlılık” kavramıyla özdeşleştirilmiş; çocukların eşit yurttaşlar olarak haklara erişimi yerine, yardım temelli bir yaklaşım baskındır. BM-ÇHS’nin 2. maddesi, çocukların ırk, dil, din, etnik köken, cinsiyet, engellilik durumu veya statüsüne bakılmaksızın tüm haklardan eşit yararlanmasını öngörür. Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi’nde ise bu ilkenin “dezavantajlılık” kavramı üzerinden dolaylı olarak ele alındığı görülmektedir. Oysa ayrımcılıkla mücadele, sosyal yardım temelli değil, hak temelli bir anlayışla ele alınmalıdır. Strateji

Araştırma Makalesi

		belgesinde etnik, dini, dilsel veya cinsiyete dayalı ayrımcılıkla doğrudan mücadeleye yönelik özel politika araçları, yasal düzenlemeler veya eğitim programları yer almamaktadır. Özellikle mülteci çocuklar, engelli çocuklar, LGBTİ+ çocuklar ve kırsal bölgede yaşayan çocuklar gibi grupların karşılaştığı sistematik ayrımcılıklar stratejiye yansıtılmamıştır. Bu durum, çocukların eşit yurttaşlar olarak tanınmasında bir eksiklik yaratmaktadır ve ayrımcılıkla mücadelenin kapsamlı bir stratejiye dönüştürülemediğini göstermektedir.
Madde 3 – Çocuğun yüksek yararı	Her türlü uygulamada çocuğun yararı gözetilecektir.	İlke metne dahil edilmiş, ancak uygulamada nasıl somutlaştırılacağına dair açık mekanizmalar eksiktir. Takip ve izleme süreçleri belirsizdir. BM-ÇHS'nin temel ilkelerinden biri olan çocuğun üstün yararı, tüm karar ve uygulamalarda birincil dikkate alınması gereken kriterdir. Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi'nde bu ilkeye metinsel olarak yer verilse de, uygulamaya dair göstergeler eksiktir. Örneğin, hangi alanlarda, hangi kurumlar tarafından ve hangi ölçütlerle bu ilkenin uygulanacağına dair açıklamalar bulunmamaktadır. Çocuğun yüksek yararının nasıl tanımlandığı, bu tanımın farklı meslek gruplarınca (hâkim, öğretmen, sosyal hizmet uzmanı) nasıl yorumlandığı da açık değildir. Aile içi şiddet, boşanma süreçleri, çocuk işçiliği, engelli çocukların eğitimi gibi konularda çocuğun yüksek yararının nasıl belirleneceği, hangi uzmanlıkların katkısıyla değerlendirileceği stratejide netleşmemiştir. Bu durum, ilkenin uygulamada sembolik kalmasına neden olmaktadır.
Madde 32 – Çocuk işçiliği yasağı	Çocuk işçiliğiyle mücadele devam edecektir.	Strateji belgesinin bu maddede ILO Sözleşmeleriyle kısmen uyumlu olduğu söylenebilir. Ancak çocuk işçiliğini ortaya çıkaran yapısal koşullar (yoksulluk, eğitime erişim engelleri, kayıt dışı istihdam, göç) yeterince analiz edilmemiştir. Ayrıca çocuk işçiliğiyle mücadelede görevli kurumların yetki ve sorumlulukları belirsizdir. Bu alandaki önlemler daha çok “proje temelli” olarak kalmakta, sürdürülebilir bir sosyal politika eksikliği göze çarpmaktadır. Sokakta çalışan çocuklara yönelik sosyal hizmet modellerinin, yerel yönetimlerle ne ölçüde iş birliği içinde yürütüleceği ya da bu çocukların eğitime dönüşlerinin nasıl sağlanacağı gibi önemli sorular cevapsızdır. Bu yönüyle çocuk işçiliği konusu, belgede teknik bir sorun olarak ele alınmakta, çocukların temel hak ihlali yaşayan bireyler olduğu vurgusu zayıf kalmaktadır.
Madde 6 – Yaşama ve gelişme hakkı	Çocukların sağlık, beslenme ve eğitim hizmetlerine erişimi güçlendirilecektir.	Yaşama hakkı, belge kapsamında oldukça geniş bir şekilde ele alınmış görünmektedir. Ancak gelişim hakkı yalnızca hizmet erişimiyle sınırlı tutulmuştur. BM-ÇHS'ye göre gelişim hakkı, çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal açıdan bütüncül olarak gelişmesini gerektirir. Bu bağlamda sanat, kültür, oyun, boş zaman faaliyetleri gibi alanlara strateji belgesinde yeterince yer verilmemiştir. Ayrıca hizmetlere erişimin eşitliği konusu belgede detaylandırılmamıştır. Örneğin, kırsal bölgelerde yaşayan, engelli ya da göçmen çocukların bu hizmetlere erişiminde yaşanan eşitsizlikler için özel stratejiler üretilmemiştir. Bu da gelişim hakkının, tüm çocuklar için eşit düzeyde güvence altına alınmadığını göstermektedir.
Madde 22 – Mülteci çocukların korunması	Belirgin bir atfı bulunmamaktadır.	Türkiye, 2011 sonrası yaşanan Suriyeli mülteci kriziyle birlikte milyonlarca çocuğu ulusal sistemine entegre etmek zorunda kalmıştır. BM-ÇHS'nin 22. maddesi, mülteci çocukların korunması için özel önlemler alınmasını şart koşar. Ancak Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi'nde mülteci çocuklara dair herhangi bir stratejik hedef veya faaliyet yer almamaktadır. Bu durum sadece bir politika eksikliği

Araştırma Makalesi

		değil, aynı zamanda çocuk hakları açısından ciddi bir ihlal anlamı taşımaktadır. Bu çocukların eğitim sistemine entegrasyonu, sağlık hizmetlerine erişimi, dil desteği, ayrımcılık ve dışlanma gibi sorunları için özel önlemler alınması gerekirken, strateji belgesi bu grubu görmezden gelmektedir. Bu değerlendirme, sadece bir gözlem olarak değil, aynı zamanda uluslararası yükümlülüklerin sistematik biçimde ihlali olarak okunmalıdır. Özellikle bu eksikliğin uzun vadede çocukların entegrasyonu, haklara erişimi ve sosyal uyum açısından doğuracağı sonuçlar, akademik ve politik düzeyde tartışmaya açılmalıdır.
--	--	---

Tablo 2. İncelenen Belgelerin Kodlanması ve Kabul Yılları

Kod	Belge	Kabul Yılı
B1	1 Sayılı CB Kararnamesi	2018
B2	Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun	2012
B3	Anayasa	1982
B4	Basın Kanunu	2004
B5	Belediye Kanunu	2005
B6	Büyükşehir Belediyesi Kanunu	2004
B7	Çevre Kanunu	1983
B8	Çocuk Koruma Kanunu	2005
B9	Doğal Afetler	1999
B10	Engelliler Hakkında Kanun	2005
B11	Gençlik ve Spor Hizmetleri Kanunu	1986
B12	İlköğretim ve Eğitim Kanunu	1961
B13	İnternet	2007
B14	İş Kanunu	2003
B15	Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu	1927
B16	Milli Eğitim Temel Kanunu	1973
B17	Özel Eğitim	1997
B18	Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu	1934
B19	Radyo ve Televizyon	2011
B20	Sosyal Hizmetler Kanunu	1983
B21	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu	1986
B22	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun	2013
B23	Türk Ceza Kanunu	2004
B24	Türk Medeni Kanunu	2001

Araştırma Makalesi

B25	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu	2016
B26	Umumi Hıfzıssıhha Kanunu	1930
B27	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	2013

Türkiye'nin hukuk sistemi, siyasal yapının dönüşümleriyle eş zamanlı olarak evrilmiş, özellikle kriz ve yeniden yapılanma dönemlerinde önemli yasal belgeler ortaya konmuştur. Tablodaki belgelerin bir kısmı doğrudan çocuk haklarıyla ilgiliyken, bazıları ise daha geniş sosyal ve siyasal çerçevede çocukları dolaylı biçimde etkileyen düzenlemeleri içermektedir.

1980 Askerî Darbesi sonrası oluşturulan 1982 Anayasası, devletin birey üzerindeki denetimini güçlendirmiş, hak ve özgürlükleri sınırlayıcı bir çerçeveye oturtmuştur. Ancak sonraki yıllarda, uluslararası normlarla uyum çabaları ve AB uyum süreciyle birlikte anayasal ve yasal düzlemde insan haklarına ve çocuk haklarına yönelik kısmi reformlar gerçekleştirilmiştir.

2000'li yıllar, Türkiye'de hem çocuk haklarının hem de sosyal politikaların kurumsal olarak güçlendirildiği bir dönem olmuştur. Özellikle 2005 yılında kabul edilen Çocuk Koruma Kanunu, Türkiye'nin 1995'te taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme doğrultusunda önemli bir adım teşkil etmektedir. Aynı dönemde çıkarılan Engelliler Hakkında Kanun, Belediye Kanunu, İnternet Kanunu gibi düzenlemeler, çocuğun refahını etkileyen çok boyutlu sosyal hizmet sistemlerinin parçalarını oluşturmuştur.

2010 sonrası dönemde, özellikle 2012 tarihli Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu ile çocuğun ev içi şiddetten korunmasına yönelik ikincil etkiler taşıyan düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Bu dönemde çıkarılan kanunlar, çocuk haklarını bir "refah meselesi" olarak değil, "insan hakları meselesi" olarak görmeye başlayan bir anlayışın sinyallerini vermiştir. Ancak bu gelişmelere karşın, 2017 referandumu sonrası 2018'de yürürlüğe giren Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi yürütme organını merkezileştirerek denge-denetim mekanizmalarını zayıflatmış ve sosyal politikalarda katılımcılığı azaltmıştır. Bu durum, çocuk hakları gibi çok aktörlü alanlarda politika yapım süreçlerini daha az şeffaf ve hesap verebilir hale getirebilmiştir. Ayrıca, 1999 Marmara Depremi gibi doğal afetler, sosyal hizmet sisteminin zayıf yönlerini ortaya çıkarmış ve çocuklara yönelik koruyucu-önleyici hizmetlerde yeni yaklaşımların geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. 2011 sonrası mülteci krizi, Türkiye'deki çocuk hakları sistemini uluslararası koruma bağlamında test etmiş ve 2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile bu alanda yeni düzenlemelere gidilmiştir.

Türkiye'de yasal düzenlemeler çoğu zaman krizlere tepki olarak veya uluslararası yükümlülüklerin gereği olarak gündeme gelmiş; çocuk haklarına dair doğrudan düzenlemeler çoğunlukla ikincil planda kalmıştır. Ancak 2000'li yıllarla birlikte çocuk hakları söylemi güçlenmiş, hukuk sisteminde bu hakların yavaş da olsa görünürlüğü artmıştır. Buna rağmen, uygulamadaki yapısal eksiklikler, merkezileşmiş yönetim anlayışı ve hesap verebilirliğin zayıflığı, bu hakların tam anlamıyla hayata geçmesini engelleyen başlıca sorunlar olmaya devam etmektedir.

İncelenen belgelerin çocuk haklarıyla direkt ilişkili olanları ve bu ilişkinin detayları ise Tablo 3'te paylaşılmaktadır.

Tablo 3. Çocuk Hakları ile Direkt İlişkili Belgeler

Belge	Çocuk Hakları
1982 Anayasası	Hak ve özgürlükler sınırlı tanımlandığı için çocukların korunmasına ilişkin hükümler çok kapsamlı değildir. 2000'lerde yapılan değişikliklerle çocuk hakları biraz daha genişletilmiştir. Anayasa, çocuklara özel bir hak rejimi öngörmemektedir. 2000'li yıllarda yapılan değişikliklerle çocuğun yüksek yararı ve korunması gibi ilkeler metne dahil edilmiştir. Ancak çocukların birey olarak tanınmasına dair vurgular yetersizdir. Anayasa, katılım hakkı, ayrımcılık yasağı gibi modern çocuk hakları ilkelerini açıkça tanımlamaktan uzaktır.

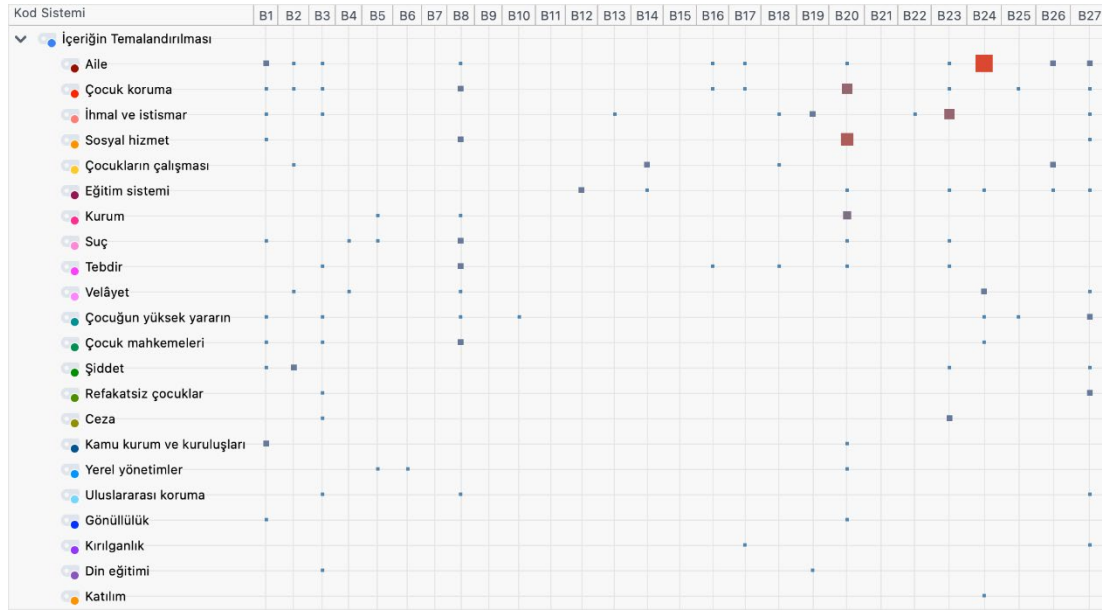
Araştırma Makalesi

1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	Çocuk hizmetleri başta olmak üzere birçok sosyal politika Cumhurbaşkanlığı'na bağlı kurumlar üzerinden yeniden yapılandırıldı. Bu belge, çocuklara yönelik hizmetleri merkezileştirmiş ve karar alma süreçlerini yürütme organına bağlamıştır. Bu durum, çocuk politikalarının şeffaflık, hesap verebilirlik ve katılımcılık ilkelerinden uzaklaşmasına neden olabilir. Mevcut sistem çocuk haklarının yerel düzeyde izlenmesini zorlaştırmakta, çocukların ve sivil toplumun karar alma süreçlerine etkisini sınırlamaktadır.
Çocuk Koruma Kanunu	Türkiye’de çocuk adalet sistemini yeniden düzenleyen önemli bir reformdur. 2000’li yıllarda Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye (1989, Türkiye 1995’te onayladı) uyum amacıyla çıkarılmıştır. Bu kanun, çocukların fail, mağdur ya da tanık olarak yargı süreçlerinde özel koruma almasını öngörmektedir.
Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu	Ev içi şiddetin çocuklar üzerindeki dolaylı etkilerine karşı da önlem niteliğindedir. İstanbul Sözleşmesi ile bağlantılıdır (Türkiye 2011’de imzaladı, 2021’de çekildi). Bu düzenleme, çocukların ev içi şiddetten korunmasını dolaylı olarak sağlamaktadır. Ancak çocuk şiddet mağduru olarak değil, çoğunlukla şiddete tanık olan edilgen bir birey olarak görülmektedir. Çocuğun doğrudan şiddete maruz kalmasının tespiti ve müdahalesi için güçlü mekanizmalar gereklidir. İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme, bu alandaki uluslararası standartlardan geri adım olarak değerlendirilebilir.
Türk Ceza Kanunu	Eski TCK’ya göre çocuklara yönelik suçlarda tanımlar ve cezalar daha modern normlara göre düzenlenmiştir. Çocuğun cinsel istismarı, ihmali gibi konular netleşmiştir. TCK, çocuğa yönelik cinsel istismar, ihmâl ve istismarın tanımlanması konusunda gelişmiş olsa da mağdur çocukların korunması ve rehabilitasyonu yönünden ikincil mevzuat eksiklikleri bulunmaktadır. Ayrıca çocukların fail olduğu durumlarda ceza hukukunun cezalandırıcı yönü ağır basmakta, yeniden topluma kazandırmaya yönelik alternatif yaptırımlar sınırlı kalmaktadır.
Engelliler Hakkında Kanun	Engelli çocukların eğitim, sağlık, sosyal hizmetlere erişimi için önemli kazanımlar sağlamıştır. Bu kanun, çocukların gelişim hakkını destekler nitelikte olup ayrımcılık yasağı ve kapsayıcı eğitim ilkeleri bakımından önemlidir. Ancak uygulamada fiziksel erişilebilirlik, özel eğitim öğretmenleri eksikliği ve aile desteği gibi alanlarda önemli sorunlar yaşanmaktadır. Hakların fiilen hayata geçirilmesinde engelli çocuklar hâlâ ayrımcılığa uğrayabilmektedir.
Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	Sığınmacı çocukların statüsü, korunması ve eğitim hakları bakımından önemlidir. 2011 sonrası Suriye krizine tepki olarak düzenlenmiştir. Bu kanun, mülteci ve sığınmacı çocukların hukuki statüsünü tanımlamakla birlikte, çocukların özel ihtiyaçları için yeterli düzenleme içermemektedir. Göçmen çocukların eğitime ve sağlığa erişimi, dil bariyerleri, ayrımcılık ve istismar gibi sorunlara karşı özel tedbirler eksiktir. Çocukların korunması, bu kanunda çoğunlukla güvenlik odaklı biçimde yer almaktadır.
İnternet Kanunu	İnternette çocuk istismarı ve zararlı içeriklerin engellenmesine dair hükümler içermesi açısından çocukları koruma amacı taşır. Dijital alanda çocukların korunması açısından önemli bir çerçeve sunar. Ancak çocuğun çevrimiçi katılımı, dijital mahremiyeti ve ifade özgürlüğü gibi yeni nesil haklar düzenlemelerde yer almamaktadır. Ayrıca, çocukları bilgilendirme, dijital okuryazarlık gibi önleyici yaklaşımlar yerine, erişim engelleme gibi cezalandırıcı yöntemler öne çıkmaktadır.
Doğal Afetler	Deprem sonrası çocukların korunmasına dair ciddi eksiklikler görüldü. Bu durum sonraki yıllarda afet yönetimi ve sosyal hizmetlerin gözden geçirilmesini tetikledi. Afet dönemlerinde çocukların korunması özel planlama gerektirirken, bu alandaki düzenlemeler genellikle yetişkin merkezli yapılmaktadır. Kriz anlarında çocukların eğitim, barınma, psikososyal destek ve güvenliğe erişimi konusunda net görev tanımları bulunmamaktadır. Çocuklar afetlerde korunmasız kalabilmekte, bu da gelişim ve yaşama haklarının ihlaline yol açmaktadır.
Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu	Ayrımcılık yasağı kapsamında çocukların da korunmasını içeren ilk yasal düzenlemelerden biridir. Bu yasa, çocukların ayrımcılığa karşı korunmasında önemli bir adımdır. Ancak kurumun çocuklara özel birimlerinin olmaması, çocukların bireysel başvuru mekanizmalarına erişiminin sınırlı olması uygulamada etkisizliğe yol açmaktadır. Ayrıca bu kurumun kararlarının bağlayıcı olmaması, çocuk haklarının etkili şekilde korunmasını güçleştirmektedir.

Tablodaki belgeler, Türkiye'nin çocuk haklarına ilişkin mevzuatını ve sosyal politikalarını yansıtan önemli yasal düzenlemeleri içermektedir. 1982 Anayasası, çocuk hakları konusunda sınırlı bir çerçeve sunarken, 2000'li yıllarda yapılan değişikliklerle bu haklar daha genişletilmiştir. Çocuk Koruma Kanunu, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ile uyumlu olarak, Türkiye'deki çocuk adalet sistemini yeniden şekillendiren önemli bir adımdır. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu, çocukları ev içi şiddet ve diğer olumsuz durumların etkilerinden koruma amacı taşıırken, Türk Ceza Kanunu ise çocuklara yönelik suçlarla ilgili daha modern ve net düzenlemeler getirmiştir. Engelliler Hakkında Kanun, engelli çocukların eğitim ve sağlık hakları açısından önemli kazanımlar sağlamaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, özellikle sığınmacı çocukların korunmasına yönelik düzenlemeler sunarken, İnternet Kanunu, çocukları internet üzerinden gelebilecek tehlikelerden korumayı hedeflemektedir. Son olarak, afet yönetimi ve sosyal hizmetlerin gözden geçirilmesine neden olan doğal afetler, çocukların korunması konusunda eksiklikler olduğunu ortaya koymuştur. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ise ayrımcılık yasağı çerçevesinde çocukların korunmasını sağlayan ilk yasal düzenlemelerden biridir. Genel olarak, bu belgeler Türkiye'nin çocuk haklarına ilişkin önemli adımlar attığını, ancak bazı alanlarda daha fazla iyileştirme gerektiğini göstermektedir.

İncelenen belgelerde oluşan temaların belgelerdeki yoğunluğunu gösteren kod matrisi Şekil 1 olarak sunulmuştur.

Şekil 1. Kod Matrisi

Kod matrisi, tematik yoğunluk ve politika öncelikleri, yasal dağılım ve kurumsallaşma, dikkat çeken boşluklar ve eksiklikler olarak üç başlıkta incelemiştir. Tematik yoğunluk ve politika önceliklerinde en çok tekrar eden kodlar aile, çocuk koruma, sosyal hizmet ve ihmal ve istismardır. Bu kodlar, Türkiye'nin çocuk politikalarında koruyucu-önleyici ve aile temelli bir yaklaşımı benimsediğini göstermektedir. Aile kurumu hâlen merkezi bir referans noktası olarak işlev görmektedir. Aynı şekilde, çocukların ihmal ve istismarı konusu yasal belgelerde dikkate alınan, ancak çoğu zaman cezai değil sosyal önlem çerçevesinde ele alınan bir mesele olarak öne çıkmaktadır. Yasal dağılım ve kurumsallaşmadaki yüksek frekanslarda yine aile, çocuk koruma ve sosyal hizmet görülmektedir. Ardından velayet, gönüllülük, çocuğun yüksek yararı, çocuk mahkemeleri ön plana çıkmaktadır. Bu dağılım, çocukla ilgili düzenlemelerin çoğunlukla birkaç ana kanun çevresinde toplandığını, diğer belgelerde daha seyrek yer bulunduğunu göstermektedir. Yani, çocuk haklarına dair içerik merkezileşmiş

Belgelerde en sık kullanılan ve çalışmaya katkısı olan 50 kelimenin yoğunluğunu gösteren kelime bulutu Şekil 2 olarak sunulmuştur.

Şekil 2. En Sık Kullanılan 50 Kelime

Türkiye'de çocuklarla ilgili yasal metinlerde en sık geçen sözcüklerin analizi, mevzuatın öncelikli temalarını ve yaklaşımlarını ortaya koymaktadır. Frekanslar, bu düzenlemelerin sadece

kavramsal değil, aynı zamanda uygulamaya dönük yönlerini de yansıtmaktadır. Temel odakta kanun en yüksek frekansa sahip kelimedir. Bu durum, analiz edilen metinlerin yasal mevzuatlar olmasından ötürü olağandır. “Çocukluk” kavramının yoğun kullanımı, sadece çocuğun mevcut durumunu değil, gelişimsel sürecini merkeze alan bir yaklaşımın varlığını ortaya koymaktadır.

Hizmet ve koruma ekseninden bakıldığında, yüksek frekansa sahip sözcükler olan hizmet, sosyal, kurum, kuruluş, bakanlık ve bakanlar gibi kelimeler; çocuklara yönelik politikaların büyük ölçüde kamusal hizmetler ve kurumsal yapı üzerinden kurgulandığını göstermektedir. Buna göre, Türkiye’de çocuk refahının büyük ölçüde devlet kontrolünde ve yukarıdan aşağıya örgütlenmiş bir sistemle yürütülmesi söz konusudur.

Aile ve mahkeme bağlamında bakıldığında aile, baba, velayet, evlilik, evli gibi kelimeler; çocuğun hukuki statüsünün hâlâ büyük ölçüde aile yapısı üzerinden tanımlandığını ortaya koymaktadır. Özellikle mahkeme, dava, karar gibi sözcüklerle birlikte okunduğunda, çocukların yaşamlarının sıklıkla yargısal karar süreçleriyle şekillendiği anlaşılmaktadır.

Ceza, suç ve koruma anlatıları bağlamında suç, cezaî, ceza, hapis, aykırı gibi kelimelerin yüksekliği, çocukların yalnızca korunması gereken bireyler olarak değil, aynı zamanda ceza hukukunun konusu olabilecek bireyler olarak da konumlandığını göstermektedir. Bu, çocuk adalet sisteminin karmaşık doğasına ve koruma ile cezalandırma ikilemi arasındaki gerilime işaret eder.

Eğitim, gelişim ve sağlık boyutundan bakıldığında eğitim, okul, öğrenim, gelişim, bedensel, sağlık gibi kavramlar, çocuk politikalarının önemli bir ayağının eğitim ve gelişimsel destek olduğunu göstermektedir. Bu kavramların görece daha düşük frekanslarda kalması, koruyucu hizmetler kadar eğitime yapılan vurgunun mevzuatta ikinci planda kalabileceğine işaret etmektedir.

Risk ve müdahale söyleminde dikkat çeken tedbir, denetim, tehlike, aykırı gibi kelimeler, çocukların potansiyel risk altında bireyler olarak algılandığını; bu nedenle yasal metinlerin önemli bir kısmının önleyici, düzenleyici ve müdahaleci niteliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet ve eşitlik bağlamından ele alındığında kadın ve eşitlik gibi kelimelerin varlığı, çocuk hakları mevzuatının toplumsal cinsiyet temelli yaklaşımlarla da kesiştiğini, özellikle aile içi şiddet veya ayrımcılık gibi konularda cinsiyet duyarlılığının yasal dile yansındığını göstermektedir.

Bu kelime frekans analizi, Türkiye’de çocuk odaklı mevzuatın genellikle koruma ve denetim temelli, kurumsal hizmet yapıları üzerinden işleyen, yargı süreçleriyle iç içe geçmiş bir karakter taşıdığını göstermektedir. Ayrıca, çocukların bireysel hakları kadar, ailevi, toplumsal ve cezai bağlamlarda ele alındığını; bu durumun hem çocukları koruma hem de potansiyel suç faili olarak değerlendirme ikilemi yarattığını ortaya koymaktadır. Mevzuat dili, çocuk haklarını tanımlarken güçlü bir "devlet sorumluluğu" vurgusu taşımakla birlikte, çocuğun özerkliğine dayalı bir hak anlayışı henüz sınırlı ölçüde yer bulmaktadır.

Şekil 2. Kelime Kombinasyonları

müebbet hapis cezası
ağırlaştırılmış müebbet hapis
milli eğitim bakanlığı
kurumu niteliğindeki meslek
çocuk esirgeme kurumu politika önerileri geliştirmek
strateji geliştirme başkanlığı
sosyal güvenlik bakanlığı sosyal politikalar bakanlığı
sivil toplum kuruluşları

Kelime yoğunluğu gibi kelime kombinasyonları da içerik analizlerindeki önemli bulgulardandır. Şekil 3'te incelenen belgelerdeki kelime kombinasyonları gösterilmektedir.

Kelime kombinasyonlarının frekanslarına dayalı olarak yapılan analiz, çocuk hakları ve sosyal politikalarla ilgili metinlerin hem yapısal hem de ideolojik eğilimlerini anlamak açısından oldukça açıklayıcıdır. Mevzuat belgelerinde kurum niteliğindeki meslek, Millî Eğitim Bakanlığı, Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığının yoğun kullanımı, çocuklarla ilgili düzenlemelerin ağır biçimde bürokratik bir dil üzerinden ifade edildiğini ve çocuk haklarının çoğunlukla kurumsal yetki, görev tanımı ve hiyerarşi çerçevesinde ele alındığını göstermektedir. Özellikle *kurum niteliğindeki meslek* ifadesinin yüksek frekansı, meslekî standartlar, uzmanlaşma ve kamu görevliliği vurgusunun belirgin olduğunu göstermektedir. Bu yapı, çocuğu koruma görevinin teknokratik bir anlayışla sınırlı kaldığını, çocuğun öznelliğine dayalı hak anlayışının geri planda olduğuna işaret etmektedir. Diğer taraftan müebbet hapis cezası, ağırlaştırılmış müebbet hapis kombinasyonlarının yoğunluğu çocukların doğrudan fail olmaları bile, içinde bulundukları yasal metinlerde ciddi suçlara ve cezai yaptırımlara yer verildiğini göstermektedir. Bu durumda, metinlerin önemli bir kısmında ceza hukuku mantığı hakimdir ve çocuk da bu bağlamda dolaylı olarak konumlandırılmaktadır.

4. Tartışma

Evrensel İlkeler ile Yerel Gerçeklik Arasında Bir Gerilim Olarak Çocuk Hakları: Türkiye Bağlamında Ulusal Bir Çocuk Hakları Politikası Mümkün mü?

Çocuk hakları, özellikle 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) sonrasında küresel bir normatif çerçeveye kavuşmuştur. Ancak bu evrensel ilkelerin ulusal düzeyde uygulanması, yalnızca hukuki uyumla değil; aynı zamanda ülkelerin kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasal yapılarıyla doğrudan ilişkilidir. Türkiye örneğinde, evrensel çocuk hakları normları ile yerel toplumsal dinamikler arasındaki gerilim, çocuk hakları politikasının şekillenmesinde belirleyici olmaktadır.

Türkiye'de çocuk, yaygın olarak "korunması gereken" ve "aile içinde şekillenen" bir varlık olarak algılanmaktadır. Bu anlayış, geleneksel aile yapısı, ataerkil normlar ve dini değerlerle iç içedir. Oysa çocuk hakları yaklaşımı, çocuğu birey olarak tanıır; kendi görüşünü ifade eden, toplumsal yaşamda aktif rol oynayan bir özne olarak konumlandırmaktadır (Lansdown, 2005). Türkiye'deki toplumsal normlar ise bu özneleşmeyi sınırlandırmakta, çocuğu çoğu zaman yetişkin gözetimine tabi edilmesi gereken pasif bir varlık olarak görmektedir (Akyüz, 2000). Dolayısıyla bir ulusal çocuk hakları metninin hazırlanması, yalnızca ÇHS ilkelerini alıp uygulamaya koymakla değil, bu ilkeleri yerel kültürel bağlamda yeniden anlamlandırmakla mümkündür. Bu noktada, çocuk haklarının yalnızca sosyal politika meselesi değil, aynı zamanda anayasal bir yükümlülük olduğu hatırlanmalıdır. Anayasa'nın 41. ve 61. maddelerinde yer alan çocukların korunması hükümleri, devletin pozitif yükümlülüklerini açıkça tanımlar. Ayrıca Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, iç hukukun bir parçası olarak çocuk hakları alanında doğrudan uygulanabilir niteliktedir (Akyüz, 2000; Kaboğlu, 2022). Dolayısıyla, ulusal çocuk politikalarının hukuki dayanaklarının güçlendirilmesi, çocuk hakları söyleminin kalıcılığı açısından belirleyicidir.

Bu noktada, Reynaert vd. (2009) tarafından ortaya konulan ve çocuk hakları söyleminin bireysel özerklik, aile ilişkileri ve küresel hak politikaları ekseninde nasıl yeniden biçimlendiğini gösteren model, Türkiye bağlamı için de yol gösterici olabilir. Türkiye'de çocuk haklarının "pasif korunma"dan "aktif katılım"a evrilmesinde bu eksenlerin ne ölçüde işlediği incelenmelidir.

Türkiye'nin doğusu ile batısı arasında çocukların yaşam koşulları açısından ciddi farklar bulunmaktadır. Eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimde, çocuk işçiliği oranlarında, erken yaşta evlilik gibi ihlallerde bölgesel uçurumlar dikkat çekmektedir (TÜİK, 2022). Bu farklar göz önüne alındığında, tek tip bir çocuk hakları politikası mekânsal adalet açısından yetersiz kalabilmektedir. Dolayısıyla

hazırlanacak ulusal metnin bölgeye duyarlı, farklı coğrafi koşulları dikkate alan esnek uygulama çerçevelerine sahip olması gerekmektedir.

Benzer şekilde, Jayati (2020) tarafından Endonezya’da yapılan yasal incelemede de çocuk haklarının mekânsal eşitsizlikleri ortadan kaldırma gücü ancak yerel ihtiyaçlara duyarlı düzenlemelerle mümkün olabilmektedir. Bu durum, Türkiye’de bölgesel farklılıkların haklara erişim üzerindeki etkisini daha görünür kılmayı ve politika düzeyinde dikkate almayı gerektirir.

Türkiye çok sayıda etnik kimliği içinde barındıran bir ülkedir. Ancak bu çeşitlilik, çocuk hakları politikalarına yeterince yansımamaktadır. Kültürel hakların korunması, etnik ayrımcılıkla mücadele gibi konular, evrensel çocuk hakları belgelerinde açıkça yer alırken, ulusal belgelerde genellikle üstü kapalı geçilmekte ya da hiç yer bulmamaktadır (Yalçın-Heckmann, 2008). Oysa bir çocuk hakları politikası, yalnızca çoğunluğun çocuklarını değil, tüm çocukları kapsayıcı bir dille inşa edilmelidir. Bu açıdan, Jayati (2020) tarafından savunulan kültürel hakların evrensel insan hakları çerçevesine entegrasyonu yaklaşımı, Türkiye gibi çokkültürlü toplumlarda çocuk politikalarının yeniden düşünülmesini zorunlu kılmaktadır. Zira yerel toplulukların çocuklarına yönelik kültürel temsiliyetin güçlendirilmesi, farklı dillere duyarlı eğitim politikalarının geliştirilmesi gibi adımları içermektedir.

Türkiye’de çocuk yoksulluğu oranı yüksektir ve sosyal yardımlar genellikle ailenin ekonomik ihtiyacına göre şekillenmektedir. Bu durum, çocuğun birey olarak değil, ailenin bir parçası olarak görülmesine neden olmaktadır (Erdoğan, 2021). Ayrıca sosyal yardım politikaları genellikle hak temelli değil, yardım temelli bir söylemle yürütülmektedir. Bu bulgular, Schelenz vd. (2023) tarafından dijital güvenlik bağlamında yürütülen çalışmayla da örtüşmektedir; çalışmada, çocukların “yardıma muhtaç nesne” olarak konumlandırılmasının, hak temelli veri politikalarını engellediği vurgulanmıştır. Benzer bir yaklaşım, sosyal yardım politikalarında da gözlemlenmektedir. Çocukların sosyal hizmetlere bireysel hak özneleri olarak erişiminin sağlanması, sosyal politikaların dönüşümünü gerektirmektedir. Yoksullukla mücadele politikaları, sadece gelir transferi değil; çocuğun barınma, eğitim, beslenme, güvenlik ve kültürel gelişim gibi çok yönlü haklarını temel almalıdır.

Türkiye’de çocuk politikaları çoğu zaman iktidarların ideolojik yönelimine göre biçimlenmiştir. Eğitim müfredatından çocuklara yönelik medya içeriklerine kadar birçok alan, milliyetçi, muhafazakâr ya da neoliberal ideolojilerin etkisinde şekillenmektedir. Bu durum, Karademir ve Şen (2021) tarafından Alevi çocuklar bağlamında yürütülen çalışmada da vurgulanmış; çocuk hakları politikalarının çoğulculuktan uzaklaştığı dönemlerde, belirli inanç veya etnik gruplara yönelik dışlayıcı sonuçlar doğurabileceği gösterilmiştir. Şu hâlde çocuk haklarının evrensel ve eleştirel yönü göz önünde bulundurulmalıdır (Özbay, 2019). Ulusal bir çocuk hakları politikasının ideolojik eğilimlerden arınmış, bağımsız izleme ve denetim mekanizmalarıyla desteklenmiş olması gerekmektedir. Çocuk Hakları İzleme Kurulları gibi yapılara gerçek yetki verilmesi, sadece danışma değil, karar alma süreçlerinde de çocukların temsiline yer verilmesi bu açıdan önemlidir.

Göz önünde bulundurulmalıdır ki Türkiye’de sivil toplumun çocuk hakları alanındaki rolü, zaman zaman baskılanmış olsa da özellikle kriz dönemlerinde (örneğin deprem, göç, çocuk istismarı vakaları vb.) hem ses çıkaran hem politika öneren bir aktör olarak öne çıkmaktadır. Benzer şekilde, Ataol et al. (2022), yerel yönetimlerin çocukların katılımını kurumsallaştıramamasını, sivil toplumun sistem dışı bırakılmasıyla ilişkilendirmiştir. Bu değerlendirme, Türkiye’deki çocuk hakları uygulamalarının demokratikleşme ile doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Çocuk hakları alanında çalışan sivil toplum kuruluşları (STK’lar), yalnızca hizmet sunan değil; aynı zamanda hak temelli söylemi yaygınlaştıran, izleme yapan ve kamu politikasını dönüştürmeye çalışan aktörlerdir. Ancak ulusal strateji belgelerinde ya hiç görünmemekte ya da “işbirliği yapılacak aktör” olarak yüzeysel bir şekilde tanımlanmakta, politika üretimindeki özerk konumları ve eleştirel katkıları çoğunlukla yok sayılmaktadır. Oysa hak temelli çocuk politikalarının etkili biçimde uygulanabilmesi, yalnızca kamu kurumlarının değil, STK’ların bağımsız izleme, savunuculuk ve alternatif bilgi üretme kapasitelerinin tanınmasıyla mümkündür (Çelik, 2022). Ulusal belgelerin bu boşluğu, Türkiye’de politika üretiminin merkezileşmiş doğasına da işaret etmektedir. Sivil toplumun

katılımı çoğu zaman danışma toplantıları ya da protokol düzeyinde gerçekleşmekte, gerçek bir müzakere zemini oluşmamaktadır (Yardımcı-Geyikçi, 2021). Bu durum, sadece bir katılım eksikliği değil; aynı zamanda demokratikleşme ve toplumsal denetim kapasitesinin sınırlılığı anlamına gelir. Oysa sivil toplum, özellikle marjinalleştirilen grupların görünürlüğünü sağlayan yegâne kanallardan biridir. Bu nedenle, çocuk hakları politikalarının gerçek anlamda kapsayıcı olması, STK'ların yalnızca uygulayıcı değil, politika yapıcı aktörler olarak tanınmasını gerektirir. Sivil toplumun rolünü bastıran ya da sınırlayan ulusal belgeler, çocuk haklarını yalnızca devletin inisiyatifiyle şekillenen bir alan haline getirir. Oysa hak alanı, yalnızca devletin değil; toplumun tüm bileşenlerinin müzakere ederek kurduğu ortak zemindir. Bu bağlamda, STK'ların belge hazırlık süreçlerine kurumsal olarak dahil edilmesi, izleme mekanizmalarında temsil edilmesi ve kaynaklara erişiminin güçlendirilmesi yaşamsaldır. Böylelikle çocuk hakları yalnızca "devletin lütfu" değil, toplumun müşterek çabasıyla korunan bir hak alanı haline gelebilir.

Neticede Türkiye'nin toplumsal, ekonomik ve kültürel gerçeklikleri göz önüne alındığında, ulusal düzeyde hak temelli, kapsayıcı ve yerel uyarlamalara açık bir çocuk hakları politikası mümkündür. Ancak bunun için:

- Evrensel ilkelerin yerel ihtiyaçlara göre yeniden yorumlanması,
- Katılımcı ve çoğulcu bir hazırlık süreci,
- Bölgesel eşitsizliklerin giderilmesine odaklanan sosyal politikalar,
- Kültürel farklılıkları tanıyan çoğulcu dil politikaları,
- Bağımsız denetim ve izleme mekanizmalarının oluşturulması gereklidir.

Bu doğrultuda, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu şey sadece bir strateji belgesi değil; çocuğu özne olarak tanıyan, çok düzeyli ve çok aktörlü bir haklar rejimidir.

5. Sonuç

Türkiye'de çocuk hakları politikalarının evrensel ilkelerle uyumlu, yerel ihtiyaçlara duyarlı ve kapsamlı bir şekilde geliştirilmesi mümkündür. Bu doğrultuda, evrensel çocuk hakları normlarının yerel bağlamda yeniden yorumlanması gerekliliği öne çıkmaktadır. Özellikle Türkiye'nin çok kültürlü yapısı ve bölgesel farklılıkları göz önünde bulundurulduğunda, tek tip bir yaklaşım yerine, bölgesel eşitsizlikleri göz ardı etmeyen, yerel koşullara göre şekillenen esnek politikalar geliştirilmesi önemlidir. Bu tür bir politika, çocuk haklarının sadece hukuki bir düzenleme olarak kalmamasını, aynı zamanda toplumsal yaşamın her alanında etkin bir şekilde hayata geçmesini sağlayabilir. Bununla birlikte, çocuk haklarının tam anlamıyla hayata geçirilebilmesi için katılımcı ve çoğulcu bir hazırlık süreci gereklidir. Hem devlet hem de sivil toplum kuruluşları, çocuk hakları politikalarının şekillendirilmesinde aktif rol almalı ve bu süreçler şeffaf, açık ve demokratik olmalıdır. Sivil toplum kuruluşlarının yalnızca hizmet sağlayıcılar değil, aynı zamanda hak temelli söylemi yaygınlaştıran, politika önerileri geliştiren ve izleme yapan bağımsız aktörler olarak tanınması önemlidir. Türkiye'deki çocuk hakları politikalarının gerçek anlamda etkili olabilmesi için, sivil toplumun karar alma süreçlerine dahil edilmesi, kaynaklara erişimlerinin güçlendirilmesi ve izleme mekanizmalarında temsil edilmeleri gerekmektedir. Evrensel çocuk hakları normlarının yerel bağlamla entegrasyonu, çocukları sadece korunması gereken bireyler değil, aynı zamanda hak sahibi özne olarak tanıyan bir yaklaşımın benimsenmesini gerektirir. Bu da çocuğun toplumsal yaşamda aktif rol alabileceği, kendi görüşlerini ifade edebileceği bir haklar rejimi oluşturulmasını sağlar. Ayrıca, çocuk hakları politikaları, kültürel farklılıkları dikkate alacak şekilde yeniden şekillendirilmeli, etnik çeşitliliğe duyarlı eğitim politikaları ve kültürel temsiliyetin güçlendirilmesi sağlanmalıdır. Son olarak, bağımsız izleme ve denetim mekanizmalarının oluşturulması kritik öneme sahiptir. Bu mekanizmalar, yalnızca devletin politikalarıyla değil, aynı zamanda toplumsal denetim ve şeffaflıkla da şekillenen bir sistem oluşturulmasına olanak tanır. Türkiye'nin, çocuk hakları alanındaki ulusal strateji belgelerinin, evrensel çocuk hakları normlarına uygun şekilde hazırlanması ve

uygulanması, sadece yasal düzenlemelerle değil, aynı zamanda toplumun her katmanının aktif katılımını sağlayarak mümkün olacaktır. Bu bağlamda, Türkiye'nin çocuk hakları alanındaki politikalarının, sadece devletin değil, tüm toplumun müşterek çabasıyla inşa edilen, çok düzeyli ve çok aktörlü bir haklar rejimine dönüşmesi gerekmektedir.

Kaynakça / References

- Akco, S., Dagli, T., Inanici, M. A., Ulukol, B. (2013). Child abuse and neglect in Turkey: Professional, governmental and nongovernmental achievements in improving the national child protection system. *Paediatrics and International Child Health*.
- Akyüz, E. (2000). *Çocuk hakları ve Türkiye*. Anı Yayıncılık.
- Ataol, Ö., Krishnamurthy, S., Druta, O., & van Wesemael, P. (2022). The inability of Turkey and Istanbul in institutionalisation of children's participation in urban planning: A policy analysis study. *Children & Society*, 36(3), 319–335.
- Aydın, M. (2021). Anayasa Mahkemesi Kararlarında Çocuğun Üstün Yararı İlkesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 70(3), 1157–1182.
- Bacchi, C. (2009). *Analysing policy: What's the problem represented to be?* Pearson Education.
- Bakhtiar, M., Rutanen, N., & Paananen, M. (2023). Participation in research with children: A systematic literature review. *Review of Education*, 11(1), e3384.
- Batur Musaoğlu, E., & Haktanır, G. (2012). Investigation of MONE Preschool Program for 36-72 Months Old Children. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*.
- Berman, G., & Albright, K. (2017). Children and the data cycle: Rights and ethics in a big data world. *UNICEF Office of Research-Innocenti*.
- Bilgin, N. (2007). *İçerik analizi: Sosyal bilimlerde yöntem ve uygulamalar*. Siyasal Kitabevi.
- Birleşmiş Milletler. (1989). *Convention on the rights of the child*. Birleşmiş Milletler.
- Bowen, G. A. 2009. *Document Analysis as a Qualitative Research Method*. *Qualitative Research Journal*.
- Cole-Albäck, A. (2020). Implementing a rights-based pedagogy in early childhood: A comparative case study from England and Finland. *Birmingham City University Open Access*
- Corradi, G., & Desmet, E. (2015). A relational approach to children's rights and its implications for the legal status of children. *The International Journal of Children's Rights*, 23(1), 248–265.
- Çelik, C. (2012). Çocukluk ve çocuk politikaları: Türkiye'de çocukların durumu üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Demokrasi*, 6(13), 91–109.
- Çelik, K. (2022). Türkiye'de Sivil Toplum ve Çocuk Hakları: Hak Temelli Bir Alanın İmkânları ve Sınırları. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*.
- Çiçek, N. (2014). Mapping the Turkish Republican Notion of Childhood and Juvenile Delinquency. *Palgrave Studies in the History of Childhood*.
- Ekinci, A. (2020). Türkiye'de çocuk hakları ve ulusal mevzuatın değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 78(1), 55–74.
- Ennew, J. (2002). *Outside Childhood: Street Children's Rights*. *Children's Rights Series*.
- Erdoğan, E. (2021). Türkiye'de çocuk yoksulluğu: Eşitsizliklerin derinleşen yüzü. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Routledge.
- Gökcan, H. T. (2019). *Çocuk Hakları ve Çocuk Koruma Hukuku*. Adalet Yayınevi.
- Gökçe, B. (2006). *Toplumsal araştırmalarda içerik çözümlemesi*. Siyasal Kitabevi.
- Gözler, K. (2022). *Türk Anayasa Hukuku*. Ekin Yayınevi.

Hürman, H. (2021). Penalisation of Kurdish children under the Turkish Anti-Terror Law. *Kurdish Studies*.

Kaboğlu, İ. (2022). *Anayasa Hukuku Dersleri*. İmge Kitabevi.

Karademir, A., & Şen, M. (2021). Türkiye'de eğitim alanında çocuk hakları ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Eğitim ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, 7(2), 1–22.

Kılıç, A., & Öztürk, A. (2018). Children's right to participation at primary schools in Turkey: A case study. *Qualitative Research in Education*.

Koçer, N. (2018). Türkiye'de çocuk hakları ve çocuk politikaları üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(1), 125–144.

Krippendorff, K. 2018. *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. Sage.

Lansdown, G. (2011). Every child's right to be heard: A resourceguide on the UN Committee on the Rights of the Child General Comment No.12. *Save the Children/UNICEF*.

Lui, S. (2021). Working children's rights in the Global South: A review of the literature. *NTNU Open*

Lundy, L. (2007). 'Voice' is not enough: Conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927–942.

James, A., & Prout, A. (1997). *Constructing and reconstructing childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood*. Routledge.

Jayati, Y. T. (2020). The effectiveness of child protection law to realize children's rights in Indonesia. In *Proceedings of the International Conference on Education and Technology (ICET 2020)* (pp. 170–174). Atlantis Press.

Özbay, C. (2019). *Türkiye'de Aile ve İktidar: Siyasetin Çekirdeği*. İletişim Yayınları.

Öztürk, A. (2017). *Çocuk Adalet Sistemi ve Çocuk Koruma Hukuku*. Seçkin Yayıncılık.

Panagiotopoulos, C., Plevri, A., & Katsounari, I. (2024). Interdisciplinary approaches to children's best interests. *International Journal of Children's Rights*.

Reynaert, D., Bouverne-De Bie, M., & Vandeveld, S. (2009). A review of children's rights literature since the adoption of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Childhood*, 16(4), 518–534.

Riddell, S., & Tisdall, K. (2021). Children's Rights in Education: A Multidisciplinary Perspective. *Children & Society*.

Schelenz, L., Stapf, I., & Heesen, J. (2023). Data ethics and children's rights in the digital age: A human rights-based approach. *arXiv*.

Tanör, B., & Yüzbaşıoğlu, N. (2019). *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*. Beta Yayınları.

Taşkın, P. (2014). Effects of disciplinary regulations on freedom of thought and expression. *Eurasian Journal of Educational Research*.

TÜİK (2022). *Türkiye Çocuk Araştırması*. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-%20Cocuk-Arastirmasi-2022-49744>

Türkiye Cumhuriyeti. (2023). *2023–2028 Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı*. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. <https://www.aile.gov.tr>

UNICEF (2007). Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child. United Nations Children's Fund.

vanDijk, T. A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse&Society*, 4(2), 249–283.

Veerman, P. E. (2010). The ageing of the UN Convention on the Rights of the Child. *The International Journal of Children's Rights*, 18(4), 585–618.

Wodak, R., & Meyer, M. (2015). *Methods of critical discourse studies*. Sage.

Yalçın-Heckmann, L. (2008). Kürt çocuklar ve haklar: Türkiye’de eşit yurttaşlık ve etnisite. *New Perspectives on Turkey*, 38.

Yanow, D. 2000. *Conducting Interpretive Policy Analysis*.

Yardımcı-Geyikçi, Ş. (2021). *Sivil Toplumun Politikaya Katılımı: Türkiye’de STK’ların Etki Mekanizmaları*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Yılmaz Bolat, M., Şahin, H., & Erdal, E. (2024). Teacher perspectives on child rights. *Eğitim ve Bilim*.

Yigitbas, C., & Top, F. U. (2020). The implementation of child rights in healthcare services. *Nursing Ethics*.

Ziyalar, N., & Çalici, C. (2016). Turkey. *International Handbook of Juvenile Justice*.

Extended Abstract

This study examines how child rights are represented and implemented in Turkey through national policy documents and legislation. This study examines the internalization of universal normative frameworks, such as the United Nations Convention on the Rights of the Child (CRC), within the Turkish setting by analyzing strategic documents and legal texts. The core of the research consists of a content analysis of Turkey's 2023–2028 Child Rights Strategy Document and Action Plan, along with the 27 national legal regulations referenced within the document. This analysis reveals whether the child is conceptualized as a subject or an object of protection, and whether child rights are approached from a rights-based or service-based perspective.

The study examines the representation of children's rights not only within normative documents but also across discursive, ideological, and practical dimensions, evaluating the degree to which Turkey's child rights policies correspond to universal principles. Findings such as the symbolic recognition of the right to participation, the framing of anti-discrimination initiatives through a charity-oriented rhetoric, the ongoing ambiguity concerning the principle of the child's best interests, the neglect of the structural root causes of child labor, and the lack of a coherent strategy for refugee children underscore significant deficiencies from a child rights–critical perspective.

The study further points out that child rights cannot be delineated exclusively through legal instruments but must be situated within the broader cultural and structural contexts. In Turkey, the child is frequently regarded as a "being to be protected," influenced by conventional familial structures and patriarchal norms, thereby restricting the acknowledgment of the child as a rights-bearing individual. In this context, the study asserts that children's rights should be reevaluated concerning individual autonomy, intra-family dynamics, and international human rights policies.

The discussion, guided by the findings, underscores that child rights policy must be reexamined not solely through legal frameworks but also within social, cultural, and economic contexts. Structural challenges, including the predominant influence of the state in formulating child rights policies, the restricted scope of participatory mechanisms, and the marginalization of civil society in policy development, are particularly prominent. Specifically, characterizing civil society solely as a "actor to cooperate with" is regarded as an impediment to the development of pluralistic and rights-oriented policies.

In conclusion, for Turkey's child rights policies to be restructured in a more inclusive, rights-based manner that acknowledges local differences, the following are necessary: (1) reinterpretation of universal principles according to local needs, (2) a participatory and pluralistic policy-making process, (3) social policies that address regional inequalities, (4) pluralistic language policies that incorporate cultural representation, and (5) the establishment of independent monitoring and oversight mechanisms. The study underscores the need for a multi-actor and multi-level rights regime that recognizes the child as a subject in the development of child rights policies in Turkey.